

RECENZJE

PRZEMYSŁAW Z. TREJNIS (UKSW W WARSZAWIE)

NATO 2020. Zapewnione bezpieczeństwo. Dynamiczne zaangażowanie („Raport Albright”)¹

Podczas 21. szczytu NATO, który odbył się w dniach 3-4 kwietnia 2009 r. w Strasburgu/Kehl, obchodzone było sześćdziesięciolecie Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego. W przyjętej Deklaracji w sprawie Bezpieczeństwa Sojuszniczego uczestnicy szczytu zadeklarowali potrzebę rozpoczęcia prac nad nową Koncepcją Strategiczną Sojuszu i zobowiązali Sekretarza Generalnego NATO do powołania grupy eksperckiej, która przygotowuje podstawy do opracowania nowej strategii. W sierpniu 2009 r. nowy sekretarz generalny NATO Anders Fogh Rasmussen powołał Grupę Ekspertów, nazwaną potocznie „Grupą Mędrców”, złożoną z dwunastu specjalistów pochodzących z różnych państw członkowskich Sojuszu. W skład jej weszli: Madeline Albright (USA) – przewodnicząca grupy, Jeroen van der Veer (Holandia) – powołany do pełnienia funkcji wiceprzewodniczącego – oraz przedstawiciel dziesięciu innych państw członkowskich NATO, w tym wybitny polski uczony i znawca problematyki bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego – prof. dr hab. Adam Daniel Rotfeld (s. 93).

Prace Grupy Mędrców rozpoczęły się we wrześniu 2009 r., a ich rezultaty zostały przedstawione Sekretarzowi Generalnemu NATO w połowie maja 2010 r. Ich efekty obejmowały trzy fazy: refleksyjną, przedmiotem której były strategiczne seminaria; konsultacyjną – rozmowy i spotkania we wszystkich stolicach państw członkowskich; oraz redakcyjną, czyli uzgodnienie brzmienia ostatecznego tekstu. Ustalono również, że prace Grupy będą koncentrować się wokół sześciu problemów, które określałyby niejako rozdziały przyszłego dokumentu:

- środowisko bezpieczeństwa międzynarodowego,
- główne cele i ewolucja zadań Sojuszu,
- partnerstwo i koncepcja całościowego podejścia,
- globalne zaangażowanie,
- polityczne i organizacyjne formy,
- transformacja sił zbrojnych sojuszu i jego zdolności (s. 12).

¹ NATO 2020. Zapewnione bezpieczeństwo. Dynamiczne zaangażowanie („Raport Albright”), wprowadzenie i redakcja Adam Daniel Rotfeld, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2010.

We wszystkich etapach prac uczestniczyli eksperci wojskowi, przeprowadzono również konsultacje z urzędnikami wyższego szczebla międzynarodowego Sekretariatu NATO. Wstępne konkluzje Grupy dyskutowane były z władzami poszczególnych krajów. W dniach 10-11 lutego 2010 r. Mędrcy złożyli wizytę w Moskwie. Z przeprowadzonych wówczas rozmów wynikało, iż największe obawy strony rosyjskiej budziło dążenie NATO do pełnienia roli globalnego strażnika bezpieczeństwa. Efekty prac ekspertów zawarte zostały w opublikowanym 17 maja 2010 r. raporcie końcowym, zatytułowanym *NATO 2020: Zapewnione Bezpieczeństwo. Dynamiczne Zaangażowanie – Analiza i zalecenie grupy ekspertów w sprawie nowej koncepcji strategicznej NATO*, 17 maja 2010 r. (*NATO 2020: Assured Security. Dynamic Engagement Analysis and Recommendations of the Group of Experts on a New Strategic Concept for NATO, 17 May 2010*). W raporcie uwzględnione zostały podstawowe zadania NATO obejmujące: zbiorową obronę, *crisis management* (zarządzanie kryzysami) oraz podejmowanie działań na rzecz stabilności na świecie.

Raport Ekspertów składa się z dwóch części. Część pierwsza to podsumowanie ustaleń, zaś druga – dalsza analiza i zalecenia obejmujące sześć rozdziałów. Opracowanie poprzedza wprowadzenie profesora Adama D. Rotfelda zatytułowane *Nowa Koncepcja Strategiczna. Grupa Ekspertów NATO: zadania – prace – wyniki* (s. 7). Wstęp do raportu zawiera genezę i cel powołania Grupy Mędrców oraz przebieg jej prac, a także charakterystykę wyników. Ponadto we wprowadzeniu przedstawione są rezultaty rozmów i relacji NATO z Federacją Rosyjską. A. Rotfeld twierdzi, że w rosyjskich poszukiwaniach nowej architektury bezpieczeństwa abstrakcyjne i modelowe podejście oraz aspekty formalnoprawne dominują niekiedy nad zachodnim – pragmatycznym i konkretnym (s. 18). Poważnego potraktowania wymaga też określenie strategii NATO i UE w zakresie zwalczania terroryzmu, podejmowania interwencji humanitarnych w państwach zdestabilizowanych i upadłych, zapobiegania atakom piratów oraz zwalczania i zapobiegania proliferacji broni masowego rażenia czy też reagowania na ataki cybernetyczne, które w coraz większej mierze noszą znamiona zewnętrznej agresji, w związku z tym mogą stanowić podstawę do uruchomienia współdziałania przewidzianego w art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego. We wszystkich sprawach – podkreśla prof. Rotfeld – ważna jest rzeczowa i owocna współpraca między NATO a Rosją (s. 19). Według polskiego przedstawiciela Grupy Ekspertów strategia Sojuszu powinna zapobiegać m.in.: swoistej „renacjonalizacji” bezpieczeństwa przez główne państwa Europy i Ameryki Północnej oraz powrotowi do tworzenia XIX-wiecznych „koncertów mocarstw”, „dyrektoriatów” bądź innych form narzucania państwom średnim i małym woli hegemonów (s. 19).

W pierwszej części *Raportu Albright* Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego określona została mianem źródła stabilności w niepewnym i nieprzewidywalnym świecie drugiej dekady XXI w. (s. 29). Przełom wieków przyniósł Sojuszowi nowe i zróżnicowane wyzwania. Jeśli w poprzednich dekadach przygotowania obronne

NATO skierowane były na konieczność mobilizacji sił zbrojnych w celu odstraszenia lub odparcia ataku dokonanego z sąsiedniego terytorium, to obecnie niepokój budzi możliwość zagrożenia bezpieczeństwa granic w następstwie sporów regionalnych lub prób zastraszenia sojuszników środkami politycznymi. NATO musi poza tym radzić sobie z zagrożeniami bardziej zróżnicowanymi o mniej przewidywalnym charakterze – mowa m.in. o aktach terrorystycznych, proliferacji zaawansowanych technologii wojskowych, w tym nuklearnych, atakach cybernetycznych kierowanych przeciwko nowoczesnym systemom komunikacji, aktach sabotażu wymierzonych w rurociągi dostarczające surowce energetyczne oraz działaniach mających na celu funkcjonowanie najważniejszych morskich szlaków transportowych. Skuteczna obrona przed niekonwencjonalnymi zagrożeniami dla bezpieczeństwa w wielu przypadkach musi zaczynać się z dala od terytorium Sojuszu, jak np. w Afganistanie w walce ze zbrojnym ekstremizmem, w Zatoce Adeńskiej w walkach z piractwem, w szkoleniu sił zbrojnych w Iraku czy pomocy w tworzeniu stabilnej wspólnoty w Bośni i Hercegowinie oraz w Kosowie (s. 32).

Raport podkreśla również odwołania do idei założycielskich Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, uzupełnionych o przygotowanie do przeciwstawienia się wielu nowym zagrożeniom. Grupa Mędrców zarekomendowała także najważniejsze kwestie, które powinny definitywnie znaleźć się w Koncepcji Strategicznej. Są to:

- potwierdzenie podstawowego zobowiązania NATO – zbiorowej obrony zawartej w art. 5 Traktatu;
- aktualizacja podejścia do obrony przed niekonwencjonalnymi zagrożeniami;
- określenie wytycznych, według których podejmowane będą decyzje o prowadzeniu operacji poza obszarem euroatlantyckim, zważywszy, że NATO nie jest organizacją globalną, lecz regionalną i posiada ograniczony mandat oraz zasoby;
- stworzenie warunków dla osiągnięcia sukcesu w Afganistanie, wykorzystując doświadczenie z tej wojny do formułowania wniosków w przyszłości;
- wykorzystanie konsultacji w celu zapobieżenia zaskoczenia powstania kryzysów, jak i zarządzania nimi, niezależnie od tego, czy będą one miały charakter dyplomatyczny, prewencyjny, zaradczy, pojednawczy czy przymusowy;
- nawiązanie partnerskich relacji i współpracy oraz całościowe podejście łączące elementy cywilne i wojskowe w rozwiązywaniu złożonych problemów;
- współpraca z Rosją w budowie kooperatywnego euroatlantyckiego porządku bezpieczeństwa i podtrzymanie polityki „otwartych drzwi” dla państw prezentujących aspiracje członkowskie;
- wojskowe i polityczne zobowiązania NATO muszą mieć pokrycie w konkretnych zdolnościach.

Priorytety w tym zakresie to: transformacja i reforma wojskowa i administracyjna NATO, polityka nuklearna, nowa misja obrony przeciwrakietowej, reagowanie na zagrożenie atakami cybernetycznymi, promocja nowej Koncepcji Strategicznej (s. 34-40).

Część druga Raportu zatytułowana została przez Grupę Ekspertów *Dalsza analiza i zalecenia*, zawarte są w niej sugestie i zalecenia do prowadzenia polityki i działania NATO, co pomogłoby ukształtować sferę bezpieczeństwa, pokoju i względnego dobrobytu w świecie bardziej niespokojnym i niepewnym niż w 1999 r., kiedy przyjęto poprzednią Koncepcję Strategiczną. Sojusz pozostaje bowiem fundamentem stabilności w obszarze euroatlantyckim dzięki swojej spójności politycznej, zobowiązaniu do obrony zbiorowej oraz szerokiemu spektrum zdolności wojskowych (s. 43).

Nowa Koncepcja Strategiczna odpowiada na nowe wyzwania oraz oczekiwania państw członkowskich. Zapewnia obronę terytorium i ludności owych państw, podnosi także rangę konsultacji zgodnie z art. 4 Traktatu Waszyngtońskiego. Określa również nowe formy i sposoby współpracy NATO z otoczeniem zewnętrznym, podejmuje sprawy kontroli zbrojeń i nieprolifracji, a także duże znaczenie przypisuje działaniom prewencyjnym dla zapewnienia bezpieczeństwa (s. 55-66).

Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego w myśl nowej Koncepcji Strategicznej spełniać będzie następujące funkcje:

- zapewnia państwom członkowskim ochronę (gwarancję bezpieczeństwa);
- spełnia funkcję odstraszającą potencjalnego agresora, głównie poprzez odstraszanie nuklearne;
- jest zdolna do interwencji, zwłaszcza na obszarze zagrożeń terrorystycznych (misje ekspedycyjne);
- pełni funkcję prewencyjną, zapobiegawczą na swoich peryferiach (partnerstwo);
- funkcję stabilizującą nie tylko w stosunkach transatlantyckich, ale w skali globalnej.

Według A. Rotfelda ideą porządkującą system bezpieczeństwa międzynarodowego w XXI wieku jest współzależność państw – wielkich i małych, silnych i słabych, demokratycznych i autorytarnych. Współzależność w warunkach globalizacji i zróżnicowania współczesnego świata stawia na porządku dziennym jako jeden z nowych priorytetów sprawę zarządzania kryzysowego. Mianowicie istotną trudnością jest brak uzgodnionych procedur i mechanizmów kontroli nad rozwojem wypadków wewnątrz państw, które nie są w stanie zapobiec przekształcaniu się wewnętrznych kryzysów w sytuacje zagrażające pokojowi i bezpieczeństwu międzynarodowemu (s. 20).

Cennym uzupełnieniem Wydawnictwa PISM są zawarte w nim wykazy grup ekspertów, ich doradców cywilnych, wojskowych, a także kalendarium prac Grupy

Ekspertów oraz aneksy. Aneksy zawierają list ministrów spraw zagranicznych i obrony narodowej RP do Sekretarza Generalnego NATO, list C. Ashton do A.F. Rasmusena, jak również ekspertyzę NATO, *nowi członkowie i ich bezpieczeństwo* (s. 109). Autorami wspomnianej ekspertyzy są: Ron Asmus (USA), Stefan Czmur (Polska), Chris Donnelly (Wielka Brytania), Aivis Ronis (Łotwa), Tomas Valasek (Słowacja) i Klaus Wittmann (Niemcy). Wyżej wymienieni podkreślają niepokój państw Europy Środkowo-Wschodniej, a także takich państw jak Islandia czy Norwegia, w związku bagatelizowaniem przez NATO możliwości wystąpienia w tym regionie „tradycyjnych” konfliktów, takich jak spory na tle etnicznym lub konflikty międzypaństwowe, również z udziałem Federacji Rosyjskiej. Część rządów tych regionów rekompensuje sobie brak pewności odnośnie NATO rozwojem dwustronnej współpracy w sferze bezpieczeństwa z USA. Istnieją także obawy o zdolność Sojuszu do przyjęcia tym państwom z pomocą w momencie wybuchu kryzysu. Autorzy ekspertyzy apelują o wzmocnienie gwarancji bezpieczeństwa w ramach nowej Koncepcji Strategicznej NATO (s. 122).

Konstatując, Grupa Ekspertów wskazała NATO drogę dalszej transformacji, która jest bodźcem do zdefiniowania wyzwań, ryzyka i zagrożeń dla rozwoju stosunków transatlantyckich. Raport ten bez wątpienia wyznaczył intelektualne ramy myślenia o NATO i stał się ważnym punktem odniesienia dla formułowania jego polityki w najbliższych latach.